

Danijel Alerić

Zavod za jezik IFF, Zagreb

IME PLANINE BIOKOVE

Biokova — primorska planina na području između Cetine i Neretve. Povijesne i dijalekatske potvrde njezina imena. Krije li se u tome imenu osobno ime nekadašnjega njezina vlasnika? Koji je sačuvani oblik toga imena najpreporučljiviji za upotrebu u suvremenom hrvatskom književnom jeziku?

1. Planina Biokova

Planina Biokova leži u južnoj Hrvatskoj, na području između Cetine i Neretve, uz samu morsku obalu. Proteže se u dinarskom pravcu, od gorskoga prijevoja između Vrulje i Zadvarja (288 m) do gorskoga prijevoja između Podgore i Kòzicē (oko 550 m). Dijeli primorsku, prisojnu, makarsku općinu od osojne, imotske. Duga je 36 km, a široka do 9,5 km. Najviši vrh na njoj (Sv. Jure) visok je 1762 m. Sastavljena je od vapnenca. Prisojna joj je, makarska strana posve gola, bjelkasta i vrlo strma, a osojna, imotska, mjestimično šumovita i od prisojne puno blaža.

Iako je to mediteranska planina, zime su na njoj vrlo oštre, duge i snjegovite, a ljeta dosta svježija i vlažna. Oštrina podneblja osjeća se, naravno, najviše na njezinoj osojnoj strani. Na njoj ima snijega sve od početka mjeseca listopada do početka mjeseca srpnja. Izuzetno dugo sniježno razdoblje na toj strani Biokove našlo je u Imotskoj krajini odjeka u duhovitom pučkom distihu

*Bijakova Zavèlimu priti:
»Zavelime, kad ćeš okopniti?«*

Prijekor u distihu izazivlje smiješak ako se zna da planina Zavèlim (1346 m), zbog svoje visine i pozicije u odnosu na Biokovu, okopni za stanovnike Imotske krajine mnogo prije nego Biokova.

Za najbliža naselja Biokova je značajna, ili je bar donedavna bila značajna, i u privrednom pogledu (stočarstvo, pa i poljoprivreda i šumarstvo). Za udaljenija naselja ona je oduvijek bila samo vremenski orijentir (»Pâ je snig na Bijakovi«).¹

¹ Potanje o toj planini: I. Rubić, *Ispaša na Biokovi*, Hrvatski geografski glasnik, br. 1, Zagreb 1929, str. 47—76; J. Roglič, *Biokovo*, Hrvatska enciklopedija, sv. II, Zagreb 1941, str. 576—577; J. Roglič, *Biokovo*, Enciklopedija Jugoslavije, II. izdanje, knj. 1, Zagreb 1980, str. 720—721. — Citirani distih donosi A. Mijatović, *Ganga*, Duvno 1973, str. 259.

2. Povijesne i dijalekatske potvrde njezina imena

U pisanim se djelima ime planine Bokove, koliko mi je poznato, spominje prvi put 3. travnja godine 1382, u ispravi bosanskoga kralja Tvrtka I, kojom on potvrđuje knezu Vukcu Nenadiću i njegovim sinovcima posjede koje drže oko donje Cetine. Šteta je što ta isprava nije sačuvana u originalu, pa ni u prijepisu, nego u talijanskom prijevodu. U njoj se planina Bokova spominje dva puta, oba puta u obliku *Biokovo* («a Biocovo», »in cima di Biocovo»).² Budući da prvo o u tome imenu stoji, bez sumnje, na mjestu starijega l, ta njegova potvrda ima značenje i kao najstarija poznata potvrda za prijelaz l u o na kraju sloga i riječi — ona je devet godina starija od one iz godine 1391. koja je do sada smatrana najstarijom (*konavaoski* < *konavalski*).³

Slijedeći meni poznati spomen toga imena potječe iz sredine XVI. st. Tada ga spominje neki, po imenu nepoznati ljetopisac, u ljetopisu koji je, bez sumnje, pisan u Omišu i koji je, kao i Tvrtkova isprava, sačuvan samo u prijevodu na talijanski jezik. Spominje ga dva puta, godine 1550. i 1556, oba puta u obliku *Biokovo*. Prvi put dolazi ono u ovom kontekstu: »... et fo gran fredo et neuigo su le montagne Biocouo et altre montagne de Turchia.«⁴

Godine 1666. spominje to ime u svom »libretinu« fra Pavao Šilobadović, koji je bio rodom iz Zagvozda u Imotskoj krajini. Tu se ono javlja u obliku *Biokova*, u ovom kontekstu: »Kad došli u Biokovu, tako i zapali, a bula unatrag doma.«⁵

Godine 1718, u vrijeme kad je, nakon požarevačkoga mira, u Zabiokovlju bilo aktualno razgraničavanje između Mletačke Republike i Turske, to se ime pojavljuje na geografskoj karti vojnoga inženjera Francesca Melchiorija, i to u obliku *Biokova*, izvorno *Monte Biochova*.⁶

² Usp. J. Alačević, *La contea di Radobolje ed il conte Ivaniš Nenadić*, Manuale del regno di Dalmazia per l'anno 1875 compilato da Luigi Maschek, anno V, Zadar 1975, str. 147—148; M. Dinić, *Srpske zemlje u srednjem veku*, Beograd 1978, str. 221.

³ Usp. A. Belić, *Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika, I, Fonetika*, IV izdanje, Beograd 1976, str. 78; J. Vuković, *Istorija srpskohrvatskog jezika, I dio, Uvod i fonetika*, Beograd 1974, str. 108.

⁴ Usp. I. Kukuljević Sakcinski, *Kratki ljetopisi hrvatski*, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. IV, Zagreb 1857, str. 56. i 60.

⁵ Usp. S. Zlatović, *Kronaka o Pavla Šilobadovića o četovanju u Primorju (1662—86.)*, Starine, knj. XXI, Zagreb 1889, str. 101.

⁶ Na Melchiorijevu kartu upozorio me je i citirani mi podatak s nje poslao stud. Milan Glibota koji ju je vidio u Zadru, u Naučnoj biblioteci, gdje se čuva pod sig-naturom 1161. Ms. 640. Usp. i M. Glibota, *Iz života i običaja Slivna iz prve polovice 17. stoljeća*, »Slivno«, god. 4, br. 2 (8), Slivno 1988, str. 10. Tu je objavljena foto-kopija dijela karte vojnoga inženjera Bartola Riviere koja je, kako mi javlja M. Glibota u kojega se nalazi njezin original, nastala prema spomenutoj Melchiorijevoj karti, nedugo nakon nje. I na Rivierinoj je karti, kako se vidi i na njezinoj foto-kopiji, ime planine Bokove zabilježeno u ženskom obliku *Biokova*, izvorno *Monte Biocova*. U ženskom obliku zabilježeno je ono i na trima drugim kartama iz toga vremena koje se, po svjedočanstvu M. Glibote, čuvaju u Historijskom arhivu u Zadru.

Biokova s okolicom na karti P. Saminija u izdanju F. A. Schruembla iz g. 1789.

Četrdesetak godina poslije, upravo godine 1759, to je ime u svom *Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga* zabilježio fra Andrija Kačić Miošić, koji je rođen u Bristu u Makarskom primorju. Ono se tu, jednako kao i u Šilobadovićevoj »libretinu«, javlja u obliku *Biokova*, npr. u ovom kontekstu:

*Razlišu se brda i doline,
kako Juras piva i popiva,
nad Makarskom tvrda Biokova
od šemluka i od puškaranja.⁷*

Nedugo nakon Kačićeva *Razgovora* tiskano je u Veneciji, godine 1774, Fortisovo djelo *Viaggio in Dalmazia*. U njemu se oronim o kojem je riječ javlja i u obliku *Biokova* i u obliku *Biokovo*. Dapače, jedno potpoglavlje u tome djelu nosi naslov *Del monte Biocova*, o *Biocovo*, *che domina Macarska*. Na karti koja je u njemu objavljena zabilježen je, međutim, samo oblik *Biokova*, izvorno *M(onte) Biocova*.⁸

Od godine 1773. pa do 1794. u Makarskoj je, u franjevačkom samostanu, pisan ljetopis koji je u literaturi poznat kao *Makarski ljetopis*. U njemu se planina o kojoj je riječ spominje vrlo često, ali redovito pod toponimiziranim apelativom *Planina*.⁹ Samo se jednom u tom ljetopisu — točno: godine 1782, u mjesecu studenom, dok ga je vodio fra Andrija Ivičević koji je, po svojoj prilici, bio rodom iz Drvenika podno Rilića — ona zove općepoznatim imenom. Tada je to ime, kako dokazuje lokativni oblik u kojem se javlja, pouzdano shvaćano i deklinirano kao ženski pridjev *Biokova*. Zabilježeno je u ovom kontekstu: »Ovoga svega miseca puali su šiloci i mnogo je snigova palo po Biokovoj.«¹⁰

Dakako, od XIX. st. oronim se o kojem je riječ javlja u pisanim djelima mnogo češće, pa su njegove povijesne inačice *Biokova* i *Biokovo*, preko Karadžićeva *Srpskoga rječnika*, ušle i u *RjJAZU*.¹¹

I danas se u biokovskoj okolici čuju inačice *Biokova* i *Biokovo*. Ali, žive samo kao prave imenice: nom. *Biokova*, gen. *Biokove*, dat. *Biokovi* (ne *Biokovoj*) itd., odnosno nom. *Biokovo*, gen. *Biokova* . . . , instr. *Biokovom* (ne *Biokovim*). Obično se izgovaraju s pravim konsonantom *j* u poziciji između prvih dvaju vokala. Obje se javljaju i u povijesno nepoznatim oblicima *Bijakova*, *Bijakovo* i *Bjakovo*.

Inačica ženskoga roda čuje se uglavnom sjevernije od biokovskoga grebena i sjeverozapadnije i jugozapadnije od njegova zapadnoga boka, tj. gotovo u cijeloj imotskoj općini, izuzevši njezin jugoistočni dio (Župa, Raščani), i u susjednim dijelovima sinjske i omiške općine koji se nalaze

⁷ Usp. T. Matić, *Djela Andrije Kačića Miošića*, knj. 1: *Razgovor ugodni*, Zagreb 1942, str. 579. Usp. i stih *Dokazuje z Biokove vila* (ib., str. 555).

⁸ Usp. A. Fortis, *Viaggio in Dalmazia*, vol. II, Venecija 1774, str. 111. i 11b.

⁹ Usp. G. Bujas, *Makarski ljetopis od god. 1773. do 1794.*, Starine, knj. 47, Zagreb 1957, str. 289, bilj. 8.

¹⁰ Ib., str. 339.

¹¹ Usp. *RjJAZU* (= *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, izd. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1880—1976), s. v. *Biokova* i *Biokovo*.

s lijeve strane donje Cetine. Dolazi u obliku *Biokova* i mnogo rasprostranjenijem obliku *Bijakova*, na zapadu i s akcentom *Bijākova*, *Biokova* i *Bijakova*.¹² Uobičajena je i na Braču i zapadnom dijelu Hvara, u obliku *Biokova*.¹³ Tamo je, sudeći po nečakavskom prijelazu *l* u *o*, dospjela sa susjednoga kopna, zahvaljujući, očito, u prvom redu migracijama do kojih je dolazilo u tursko doba.

Inačica srednjega roda čuje se uglavnom oko istočnoga biokovskoga boka, tj. u vrgorskoj općini i susjednim dijelovima imotske i makarske općine, i zapadnije od zapadnoga biokovskoga boka, tj. na tlu nekadašnje Poljičke Republike (s te, zapadne strane vjerojatno potječu i oni Nenadići i omiški ljetopisac koji su zaslužni za njezinu pojavu u spomenutim tekstovima iz XIV. i XVI. st.). Dolazi u oblicima *Biokovo*, *Biokovo*, *Bijakovo* i *Bjākovo*,¹⁴ a vjerojatno i u obliku *Bijakovo*, od kojega je, preko sintagama tipa *nā Bijakovo*, mogao jedino i nastati taj posljednji oblik. Javlja se i na istočnom dijelu Hvara, npr. u Zastrazišću, u obliku *Biokovo*.¹⁵ Dakako, tamo je, sudeći opet po nečakavskom prijelazu *l* u *o*, dospjela sa susjednoga kopna, zahvaljujući najviše migracijama u tursko doba.

U biokovskom primorju, izuzevši Podgoru na njegovoj jugoistočnoj međi, danas se, izgleda, u puku ne čuje ni inačica ženskoga ni inačica srednjega roda. Naime, kao i nekad u spomenutom *Makarskom ljetopisu*, tu se planina Biokova redovito označuje toponimiziranim apelativom *Planina*.¹⁶

3. Etimon toga oronima

Oronim o kojem je riječ Đuro je Daničić u *RjJAZU* objasnio ovako: »Postanjem će biti od imena *Bijelko*.«¹⁷ Uzimao je, dakle, da se u njemu krije posvojni pridjev **Bělkovъ*, -a, -o, koji bi kasnije zadobio oblik

¹² Up. I. Rubić, o. c., str. 49; M. Šimundić, *Govor Imotske krajine i Bekije*, Djela ANUBiH, knj. 41, Sarajevo 1971, str. 16, 31, 36, 110. Oblik *Biokova* (lok. *nā Biokovi*) čuje se npr. u sinjskim Novim Selima (podatak dao prof. Ante Čokolić koji je tu rođen), a oblik *Bijakova* (lok. *nā Bijakovi*) npr. u Blatu na Cetini (podatak dao prof. Živko Strižić koji je tu rođen).

¹³ Usp. M. Hraste i P. Šimunović, *Čakavisches-deutsches Lexikon*, Teil I, Köln-Wien 1979, s. v. *Biokova*, gdje stoji da je taj oblik zabilježen u Dračevici na Braču. Podatak da se isti oblik čuje i u Vrboskoj na Hvaru dao mi je prof. Jakov Stipišić koji je tu rođen.

¹⁴ Oblik *Biokovo* čuje se npr. u Kljénku zapadno od Vrgorca (podatak dao dr. Zvonimir Baletić koji je tu rođen), oblik *Biokovo* npr. u poljičkim Srijanima (podatak dao prof. Jozo Mladin koji je tu rođen), oblik *Bijakovo* npr. u imotskoj Župi (podatak dao Mijo Roglič koji je tu rođen), a oblik *Bjākovo* npr. u makarskoj Podgori (podatak dao Mijo Kržanić koji je tu rođen).

¹⁵ Podatak dao prof. Jure Barbarić koji je rođen u Zastrazišću.

¹⁶ Usp. izjavu prof. dr. fra Karla Jurišića na znanstvenom simpoziju u Imotskom, održanu 7-8. listopada 1988, da je u mladim danima, koje je proveo u svojoj rodnoj Baškoj Vodi, poznavao Biokovu samo pod imenom *Planina*.

¹⁷ Usp. *RjJAZU*, s. v. *Biokovo*.

**Bilkov*, -a, -o, a od XIV. st. oblik **Biokov*, -a, -o. Godine 1921. Petar Skok proglašava Daničićevo objašnjenje ispravnim. Dapače, on se o tome oronimu izražava s potpunom sigurnošću: »Prema tomu (naziv *Biokovo* — D.A.) izveden je od muškoga imena *Běloko*, hipokoristik od *Běloslav*.«¹⁸ Pri tom je imao na umu da je muško ime *Bijelko* potvrđeno u *RjJAZU* od XIV. st., i to zajedno s pridjevom *Bijelkov* i prezimenom *Bijelković*.

Godine 1946. Daničićevo je mišljenje — ne znajući da ga je bio prihvatio i Skok — pokušao osporiti Josip Smodlaka. On kaže da bi se u okolici Biokove Daničićevo ime *Bijelko* »danas izgovaralo *Bilko*, a nipošto *Bioko*«, pa da bi zato bilo »u toliko teže verovati da se u starije vreme glas *l* tu izgovarao kao *o*«. ¹⁹ To mu, dakako, govori da Daničićevo mišljenje počiva na slabim temeljima. Smodlaka, svakako, ima pravo kad tvrdi da hipokoristik *Bilko* nije nikad izgovaran u obliku **Bioko*. Tu tvrdnju nije, međutim, valjano obrazložio. Zaboravio je, naime, da je prijelaz glasa *l* na kraju sloga u *o* bio vremenski dosta ograničen, tako da treba računati i s mogućnošću kasnije restauracije toga glasa, pogotovu u nesvetačkim imenima, koja su u okolici Biokove poslije Tridentskoga koncila morala biti potisnuta. Pravi razlog koji bi priječio prijelaz glasa *l* u *o* u hipokoristiku *Bilko* krije se, mislim, u činjenici da bi taj hipokoristik tim prijelazom izgubio bitnu karakteristiku svoje hipokorističnosti — dvosložnost s ulaznom intonacijom na prvom slogu. Ipak, treba istaći da je hipokoristik jedno, a oronim potencijalno izveden od toga hipokoristika nešto drugo. Drugim riječima, ako se i mora odbaciti mogućnost prijelaza *l* u *o* u hipokoristiku *Bilko*, ne smije se sasvim odbaciti mogućnost toga prijelaza u oronimu **Bilkova* ili **Bilkovo*, naravno, u razdoblju kad je svijest o njegovu porijeklu bila manje-više neutralizirana.

Posvojni nastavak -ova ili -ovo koji se nazire u oronimu *Biokova*, *Biokovo* i sl., zatim spomenuti lokativni oblik *po Biokovoj* iz godine 1782, pa realna pretpostavka da prvo *o* (*ja*) u tome oronimu stoji na mjestu nekadašnjega *l* — sve to upućuje na zaključak da taj oronim zaista nije ništa drugo nego poimeničeni posvojni pridjev izveden od muškoga imena s osnovom **Bilk-*. Uz pridjevski oblik **Bilkova* razumijevana je, dakako, imenica *planina*, a uz pridjevski oblik **Bilkovo* — imenica *brdo*. Upotreba prvoga ili drugoga pridjevskoga oblika ovisila je o tome je li geografski objekat o kojem je riječ doživljavao kao gorski lanac s više vrhova (uglavnom na osojnoj strani biokovskoga grebena) ili kao jednovrha uzvisina (uglavnom u krajevima koji su okrenuti prema jednom ili drugom boku toga grebena). U svakom slučaju, izvorni je oronim govorio da taj geografski objekat pripada nekom Bilku.

Tako ispada, bar na prvi pogled, da se Daničićevu i Skokovu mišljenju nema šta prigovoriti. Kad se bolje promisli, ipak ima:

¹⁸ Usp. P. Skok, *Studije iz srpskohrvatske toponomastike*, Beličev zbornik, Beograd 1921, str. 121.

¹⁹ Usp. J. Smodlaka, *Imena mesta i meštana na tlu Jugoslavije*, Split 1946, str. 7.

1. U povijesnim se spomenicima ne spominje na području između Cetine i Neretve nijedan srednjovjekovni moćnik *Bilko*, *Bělvko*, *Bělo-slavъ*, *Bělimirъ* ili sl., iako bi njegovo ime, ako je nekad zaista bio vlasnik tako velike planine ili njezina značajnijega dijela, moralo u tim spomenicima biti sačuvano.

2. Od muških hipokoristika tipa *Bránko* danas se u biokovskoj okolini, gdje se oni dekliniraju kao imenice na *-a* (nom. *Bránko*, gen. *Bránkē*, dat. *Bránki* . . .), posvojni pridjev tvori s pomoću nastavka *-in*, *-ina*, *-ino*: *Bránkīn* (: *Bránko*), *Dánkīn* (: *Dánko*), *Jérkīn* (: *Jérko*), *Milkīn* (: *Milko*), *Mirkīn* (: *Mirko*), *Stánkīn* (: *Stánko*) itd.;²⁰ zato pretpostavka da je na tome području posvojni pridjev od hipokoristika *Bilko* (< **Bělvko*) nekad glasio ne *Bilkin*, *-a*, *-o*, nego *Bilkov*, *-a*, *-o*, ne izgleda nimalo uvjerljivo.

Zanimljivo je da Skok svoje spomenuto mišljenje nije ponovio u *Etimologijskom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. I—IV, Zagreb 1971—1974. Razlog nije jasan. Treba, svakako, računati i s mogućnošću da ga u razdoblju rada na svom kapitalnom djelu više nije smatrao tako sigurnim kao godine 1921. U svakom slučaju, preostaje da se oronim *Bio-kova* pokuša do kraja rasvijetliti na nov način.

Pođimo od činjenice da u biokovskoj okolini danas živi ikavski nadimak *Bilak*, gen. *Bilka*. On se daje muškim osobama bijele puti. Javlja se npr. na Sebišini jugoistočno od Imotskoga. Od njega je u biokovskoj okolini izveden i nadimak **Bilkan*, koji, međutim, danas živi samo u obliku *Bikan*, ali se svejedno daje muškim osobama bijele puti. Poznat je npr. u Podbablju južno od Imotskoga.²¹ Od nadimka *Bilak* na Sebišini je u naše doba izvedeno i upotrebno prezime *Bilković*. Isto se prezime, samo s vokaliziranim glasom *l* na kraju sloga, vjerojatno čuva i u starom hercegovačkom ekonimu *Bijakovići*, kojim se označuje zaselak sela Međugorja.

Ovdje, međutim, treba dodati da se u biokovskoj okolini čuje i apelativ *bilak*, gen. *bilka*. On se, doduše, ne javlja u neutralnom, nego samo u stilski obojenom govoru. Čuje se npr. u Slivnu, među djecom, kad zalepršaju prve sniježne pahuljice, uz istoznačnicu *bilac*, gen. *bilca*.²² Znači, dakako, isto što i *snijeg*.²³ Ja sam ga u djetinjstvu čuo na Sebišini u stihu *Zabilio bilak u planini*, koji je pjevan uz gusle, u okviru neke, vjerojatno nezabilježene narodne pjesme. Puno je, međutim, značajnije da sam ga čuo i u rečenici *Evo, doša bilak*. Nju je, ulazeći uvečer u kuću u trenutku kad je bio počeo padati prvi snijeg, izrekao stariji Sebišanin. Rečenicu sam upamtio osobito zato što je među najmlađim ukućanima izazvala strku i pitanje *A di je?*, sve poslije kraćega iščekivanja da će u kuću ući i drugi gost, onaj koji je bio poznat pod nadimkom *Bilak*.

²⁰ Usp. i M. Šimundić, o. c., str. 135.

²¹ Podatak dao dipl. pravnik Ivan Gabelica koji je rođen u Podbablju.

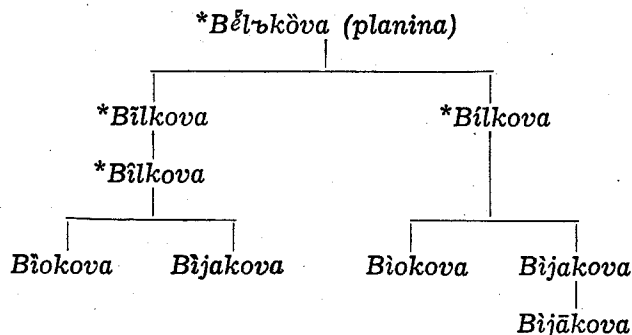
²² Podatak dao stud. Milan Glibota koji je rođen u Slivnu.

²³ S. Babić, *Tko ima više naziva za snijeg: Eskimi ili mi?*, Jezik, god. 30, Zagreb 1982/83, str. 60—62, našao je 22 apelativa kojima se u nas označuje snijeg, pa bi apelativi *bijelak* i *bjelac*, koji su mu ostali nepoznati, bili 23. i 24.

Rečenica *Evo, doša bilak* u značenju 'Evo, došao je snijeg', koja je, dakle, u naše dane ovjerena u Zabiokovlju, upućuje na pretpostavku da je apelativ *bilak* u starija vremena u biokovskoj okolici mogao figurirati i kao vlastito ime (*Bilak* < **Běľkь*) kojim je, posebno u komunikaciji s djecom, označivan personificirani snijeg. O realnosti te pretpostavke svjedoči osobito činjenica da se u spomenutom *Makarskom ljetopisu* snijeg na Biokovi rado opisuje uz pomoć glagolā koji se obično vežu uz živa bića. To se lijepo vidi npr. u početku zapisa od 25. travnja 1773: »Osvanu ovi dan snig veliki po Planini, t.j. na svetoga Marka, i o d i o je oni dan vazdan, tako da je bio doša malo da ne do sela, ali ne sta vele, već brzo p o b i ž e...«²⁴

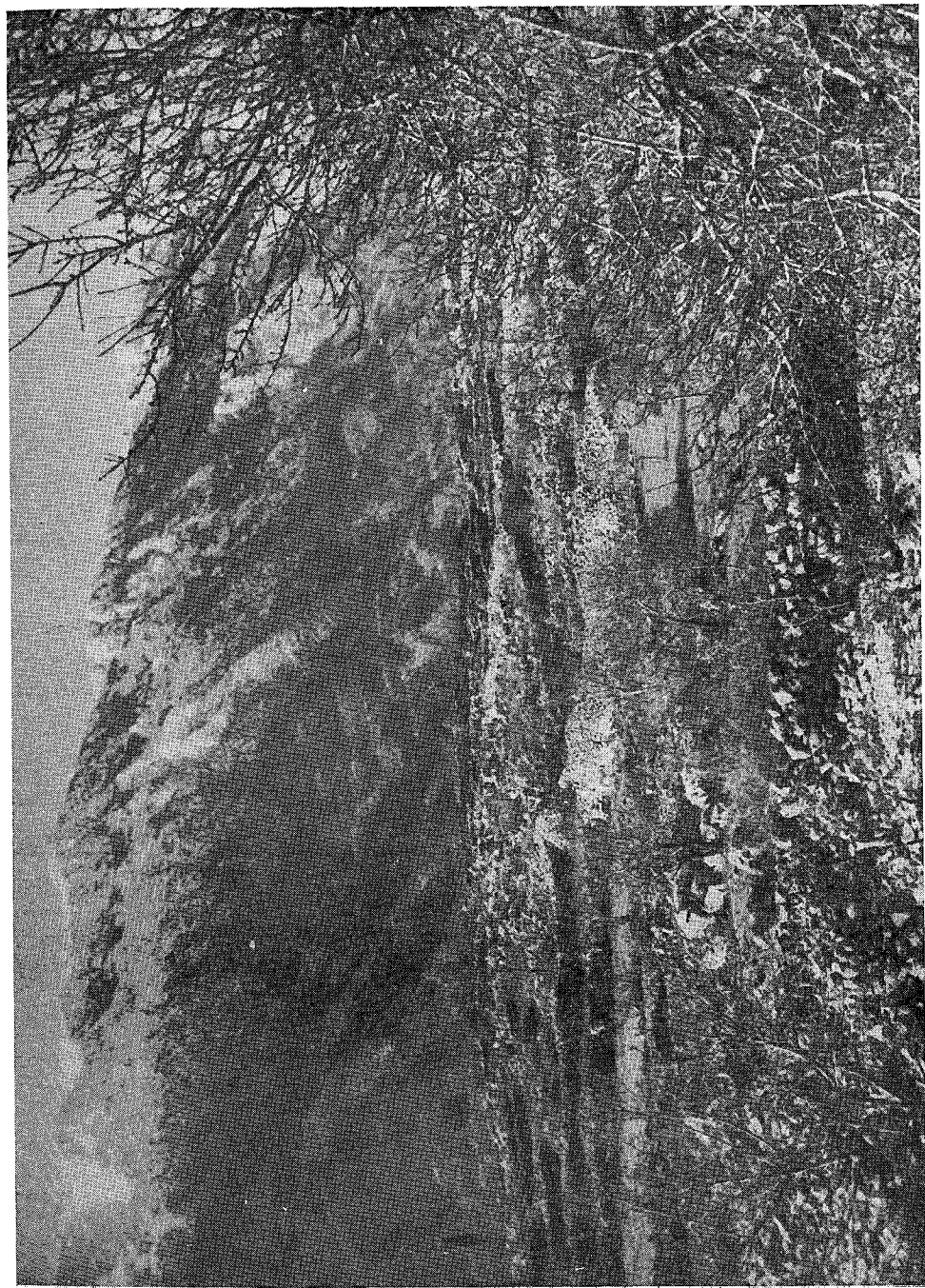
Dakle, u imenu planine Biokove, koje je prvotno moralo živjeti u obliku **Běľkova planina* ili **Běľkovo brdo* (oboje od **Běľkь*), krije se, po svoj prilici, izvorno značenje 'Snijegova (sniježna) planina' ili 'Snijegovo (sniježno) brdo'. Veći dio godine na toj je mediteranskoj planini, osobito na njezinoj osojnoj strani, zaista uvijek bio pravi gospodar samo — snijeg. O njemu okolno stanovništvo i te kako vodi računa; to potvrđuje više citata u prvom i drugom poglavlju ove rasprave. A i kad na njoj snijega ponestane, ona se, gledana iz zabiokovskih naselja iz kojih je vjerojatno i imenovana, doimlje kao da je i dalje pod snijegom, bar u višim, golim i krševitim predjelima. Nema, dakle, ni govora o nekakvu srednjovjekovnom feudalcu Bilku, Bijelku, Bjeloslavu, Bjelimiru ili sl. koji bi posjedovao golemu Biokovu, naravno, ako se ne uzme da je i snijeg u neku ruku moćni feudalac koji se na toj planini jednako rado zadržava i u današnje doba.

Razvoj se toga oronima — ako se, zbog bolje preglednosti, uzmu u obzir samo njegove ženske inačice — može prikazati ovako:

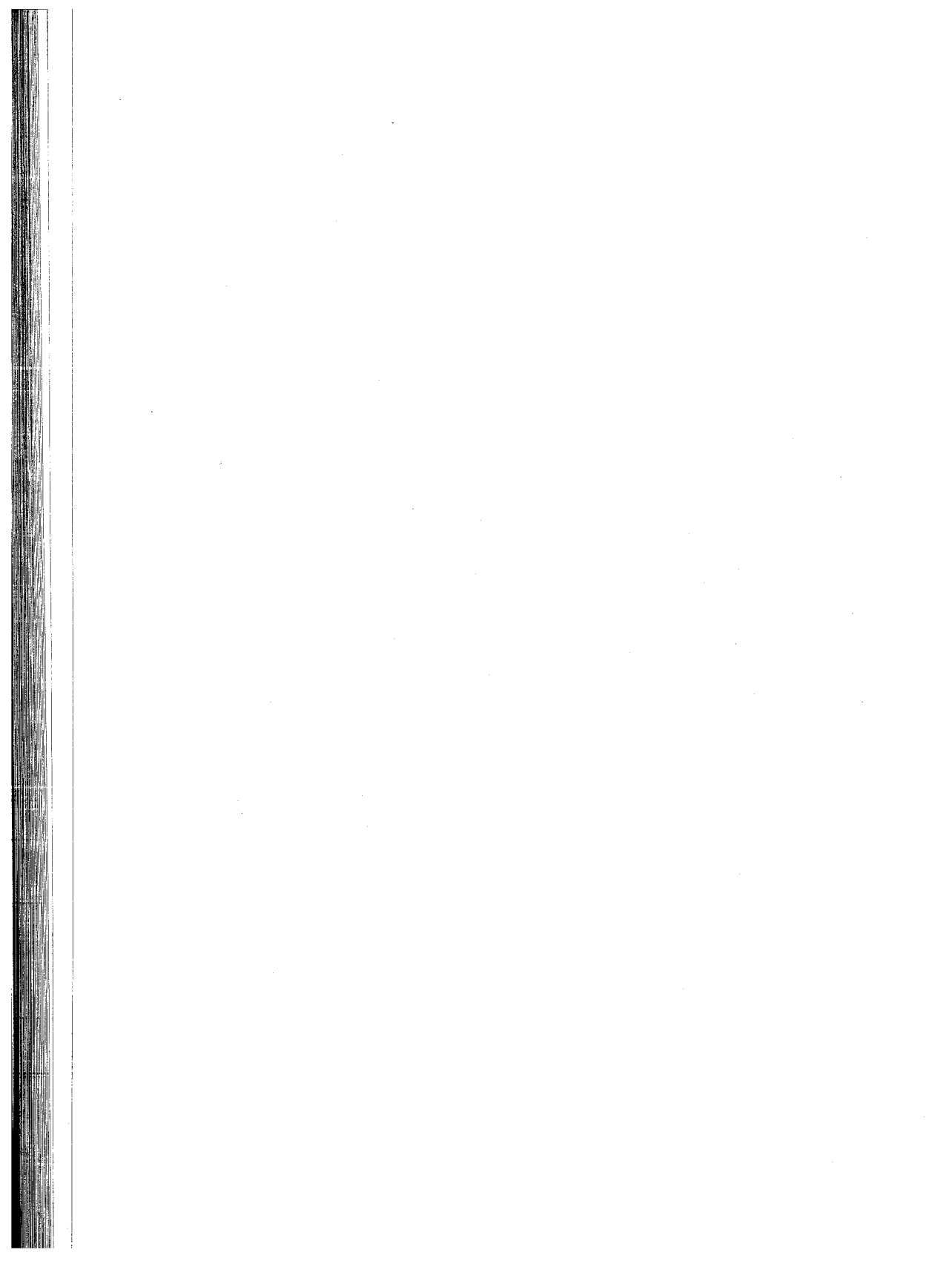

Iz drugoga poglavlja proizlazi da se današnji oblici koji na prvom slogu nose (*Biokova*, *Bijakova*, *Bijākova*, *Biokovo* i *Bijakovo*) čuju u Zabiokovlju i Zariliću, dakle, istočno od rijeke Cetine, na području koje

²⁴ Usp. G. Bujas, o. c., str. 292.

Biokova viđena iz Zagvozda pred proljeće g. 1966. (snimio A. Boršić)

je i u predtursko doba bilo štokavsko. Ne vidim da je do njih moglo doći ikako drukčije nego što se razabire iz prikaza. Istina je, međutim, da se nakon Sköldova djela *Zur Chronologie der štokavischen Akzentverschiebung* (1922) u slavistici često uzimlje da je do novoštokavskoga akcentatskoga pomaka, tj. do pojave akcenata `i', počelo dolaziti tek poslije prijelaza l u o. Još je Tomo Maretić, pozivljući se na to djelo, pisao da »ta akcentatska promjena potječe po svoj prilici iz vremena poslije XV. vijeka«, a to da »dokazuje akcent riječi *seòba, seòce, Beògrad*, u kojima je -o- postalo od -l-«. ²⁵ U novije se doba na Sköldovu tezu pozivlje npr. Asim Peco. On kaže da su »hercegovačke migracije i akcentat na rečima tipa *seòba, deòba*, što je prvi uočio Sköld, nesumnjiv dokaz da tu pojavu ne možemo tražiti pre kraja XIV veka, ali ni posle XVI veka«. ²⁶ Akcentat *Biokova* govori, međutim, izravno protiv Sköldove teze. Dapače, on po mome mišljenju svjedoči da je pojava akcenata `i', bar na jednom dijelu iskonskoga štokavskoga područja, starija od razdoblja u kojem je dolazilo do prijelaza l u o. ²⁷

Analiza je pokazala da ime planine Biokove ima, zapravo, gotovo isto izvorno značenje koje ima i etimološki prozirni oronim *Sniježnica* kojim se označuje jedna planina jugoistočno od Mostara. Po osnovi od koje je izvedeno osobito mu je blizak općenito poznati višepojavni hercegovački oronim *Bjelašnica*, ako se prihvati moje mišljenje da se u njemu imenica *bjelaš* čuva također u izvornom značenju 'snijeg'. ²⁸

4. Oblik toga oronima u suvremenom hrvatskom književnom jeziku

Budući da je u *Srpskom rječniku* Vuka Stefanovića Karadžića, a prema njemu i u *RjJAZU*, oronim o kojem je riječ zabilježen u oblicima *Biokova* i *Biokovo*, ti se oblici, s tim akcentom, pojavljuju i u pravopisima hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika, sve do najnovijega vremena. ²⁹ Oni se, ali načelno bez akcentatskoga znaka, javljaju i u drugim djelima i na geografskim kartama nastalim u razdoblju nakon pojave jedin-

²⁵ Usp. T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, II. izdanje, Zagreb 1931, str. 6.

²⁶ Usp. A. Peco, *Osnovi akcentologije srpskohrvatskog jezika*, Beograd 1971, str. 48.

²⁷ Dakako, u prilog mišljenju da su se novoštokavski akcenti `i' pojavili prije prijelaza l u o, tj. prije druge polovine XIV. st., ne govori samo oronim *Biokova* (< **Bělkōva*). To isto govori i ekonim *Biočić* (< **Běličić*) 'selo između Vrlike i Drniša' (podatak o akcentu dao dr. Ivan Erceg koji je rođen u Maovicama), zatim ekonim *Bioskō* (< **Bělskō*) 'selo kod Sarajeva' (usp. *RjJAZU*, s. v. *Biosko*; muslimani iz Sarajeva potvrđuju mi to ime u obliku *Bioska* i *Biosko*), pa apelativ *baòca* (< tur. *balçak*) 'donja kuka na kosištu' (usp. S. Pavešić, *O narodnom govoru u Lepenici u Bosni*, Ljetopis JAZU, knj. 64, Zagreb 1960, str. 381) itd. No, o tome ću, nadam se, opširnije govoriti drugom zgodom.

²⁸ S. Babić, o. c., ne spominje ni taj, 25. apelativ u značenju 'snijeg'.

²⁹ Usp. D. Boranić, *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, X. izdanje, Zagreb 1951, str. 96 (»*Biokova* i *Biokovo*«); A. Belić, *Pravopis srpskohrvatskog književnog jezika*, Beograd 1950, str. 137 (»*Biokova* = *Biokovo*«); *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom*, Zagreb — Novi Sad 1960, str. 210 (»*Biokovo*... i *Biokova*«).

stvenoga književnoga jezika u Hrvata. Dakako, neki autori upotrebljavaju samo ženski, a neki, opet, samo srednji oblik. Evo, radi ilustracije, nekoliko zanimljivijih potvrda: potkraj XIX. st. povjesničar fra Stipan Zlatović, koji je rođen u Šibeniku, dakle, podalje od biokovskoga područja, upotrebljava oblik *Biokova*,³⁰ a geograf Alojz Maschek, koji je vjerojatno češkoga porijekla, oblik *Biokovo*,³¹ u razdoblju između dvaju ratova geograf Ivo Rubić, koji je rođen u Katúnima blizu rijeke Cetine, drži se oblika *Biokova*,³² a filolog Jakša Ravlić, koji je rođen u Makarskoj, oblika *Biokovo*,³³ na suvremenoj geografskoj karti Jugoslavije razmjera 1 : 100.000 stoji oblik *Biokova*,³⁴ a na mnogim geografskim kartama sitnijega razmjera, koje se načelno izrađuju prema toj karti, oblik *Biokovo*.³⁵ U najnovije se doba u tekstovima na hrvatskom književnom jeziku susreće i oblik *Bijakova*.³⁶

Od kraja XIX. st. ženski se oblik *Biokova* počinje sve više gubiti iz javne upotrebe. Do toga gubljenja dolazi, bez sumnje, najviše pod utjecajem školskih priručnika, gdje je iz pedagoških i kartografskih razloga bila poželjna upotreba samo jednoga oblika. Nije mi, međutim, poznato koji su sve razlozi poticali autore tih školskih priručnika da se odluče baš za oblik *Biokovo*.

Evo, dakle, činjenica koje govore da je za upotrebu u hrvatskom književnom jeziku odavna trebalo preporučiti samo oblik *Biokova*:

1. Povijesne i dijalekatske potvrde pokazuju da je većina stanovništva koje živi u okolici planine Biokove oduvijek izgovarala njezino ime — u ženskom obliku, tj. u obliku koji u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, s obzirom na to da u njemu nema mjesta prijelazu *l* u *a*, može glasiti samo *Biokova*.

2. Biokova je, objektivno, prava planina, tj. gorski lanac s više vrhova, kako je oduvijek i doživljavana tamo gdje nosi ime ženskoga roda (*Biokova* i sl. < **Bilkova*, tj. planina), a ne brdo, tj. jednovrha uzvisina, kako, očito, tu planinu doživljavaju u prvom redu gorštaci koji je gledaju s boka i zovu imenom srednjega roda (*Biokovo* i sl. < **Bilkovo*, tj. brdo).

3. Ženski je oblik *Biokova*, za razliku od srednjega oblika *Biokovo*, u skladu s činjenicom da druge planine na hrvatskom etničkom prostoru

³⁰ Up. S. Zlatović, o. c., str. 86. i 88; S. Zlatović, *Izvještaj o Bosni god. 1640 o. Pavla iz Rovinja*, Starine, knj. 23, Zagreb 1890, str. 21.

³¹ Usp. A. Maschek, *Geographisch-statistische Repertorium der bewohnten Orte im Königreiche Dalmatien*, Zadar 1838, str. 264.

³² Usp. I. Rubić, o. c., str. 47. i d.

³³ Usp. J. Ravlić, *Makarska i njeno Primorje*, Split 1934, str. 39, bilj. 13.

³⁴ Usp. geografsku kartu Jugoslavije razmjera 1 : 100.000, kvadrant *Makarska*, Beograd 1949.

³⁵ Usp. npr. P. Mardešić i Z. Dugački, *Geografski atlas Jugoslavije*, Zagreb 1961, karta 24. i 25.

³⁶ Usp. npr. I. Juroš, *Prosvjeta u neizvjesnosti*, »Imotska krajina« od 15. rujna 1988, str. 1 (»Što i koliko briga npr. polis makarski ili zagrebački kako živi prosvjeta iza planine B i j a k o v e?!«).

nose samo imena ženskoga ili muškoga roda: *Čabulja*, *Čvrnsnica*, *Dinara*, *Kamešnica*, *Kozjak*, *Ljubuša*, *Mosor*, *Prenj*, *Rilić*, *Tušnica*, *Velež* (gen. *Veleži*), *Vlašić*, *Vran*, *Zavèlim* itd.

4. Ženski oblik *Biokova* u svom djelu upotrebljava i najslavniji stanovnik biokovske okolice i najpopularniji hrvatski književnik — fra Andrija Kačić Miošić.

Sve te činjenice u prilog obliku *Biokova* dolaze, doduše, s dosta zakašnjenja. Ipak bi ih, zbog njihove težine, trebalo uvažiti. Ime glasovite mediteranske planine na području između Cetine i Neretve trebalo bi, dakle, pisati u Kačićevu obliku *Biokova*, a izgovarati, svakako, s akcentom *Biokova* koji se danas najčešće čuje u njezinoj novoštokavskoj okolici.

RÉSUMÉ

LE NOM DE LA MONTAGNE BIOKOVA

La montagne Biokova (1762) est située dans la Croatie du Sud, sur le territoire qui se trouve entre les fleuves Cetina et Neretva, tout près de la côte. Le nom en est documenté depuis 1382 jusqu'au XXème s. sous les formes *Biokovo* et *Biokova*. Les formes qu'on rencontre aujourd'hui sur le terrain sont les suivantes: *Biokova*, *Biokova*, *Bijakova*, *Bijakova*, *Biokovo*, *Biokovo*, *Bijakovo*, *Bjūkovo* et, vraisemblablement, aussi *Bjūkovo*. Autrefois, la déclinaison de ce nom était adjectivale (cf. aussi la forme de locatif *po Biokovoj* de l'année 1782), mais elle est nominale aujourd'hui.

Duro Daničić comme aussi Petar Skok ont pensé que cet oronyme provenait d'un adjectif possessif en provenance d'un hypocoristique sous forme *Bělbьko* (< *Běloslavь*). Aujourd'hui, aux environs de Biokova, est documenté le surnom *Bilak*, gén. *Bilka*, qui est donné aux personnes masculines au teint blanc, et aussi, dans un parler stylistiquement coloré, un appellatif *bilak*, gén. *bilka*, au sens «la neige». Se basant sur ce fait, on peut supposer que dans les environs de Biokova existait autrefois aussi un nom de personne **Bělbьkь*, gén. **Bělbьka*, qui signifiait la personification de la neige. C'est pour cette raison qu'il est plus vraisemblable que le nom en question doit être dérivé comme suit: **Bělbьkova* (motion d'après *planina*) «(la montagne) de Bilak = la Neige» > **Bilkova* > *Biokova*, ou respectivement **Bělbьkovo* (motion d'après *brdo*) «(la colline) de Bilak = la Neige» > **Bilkovo* > *Biokovo*.

Dans la langue croate littéraire d'aujourd'hui est permis l'emploi seulement des formes historiquement documentées *Biokova* et *Biokovo*. Aux temps tout récents s'impose seulement la seconde, celle du genre neutre (*Biokovo*). Au contraire, il y a longtemps qu'il fallait recommander pour l'emploi dans la langue croate littéraire seulement la première, celle qui a forme *Biokova*: sur le terrain, elle est plus répandue que la seconde; elle renferme en soi la donnée que Biokova est une vraie *planina* (*Biokova* < **Bilkova*, motion d'après *planina*) et non *brdo* (*Biokovo* < **Bilkovo*, motion d'après *brdo*); elle correspond avec d'autres oronymes croates qui sont tous, sans distinction, du genre féminin ou masculin; elle se trouve aussi dans l'oeuvre de l'habitant le plus célèbre des environs de Biokova et de l'écrivain croate le plus populaire — de Andrija Kačić Miošić.